

بررسی نقش مساجد در مقابله با تهدید نرم

با تأکید بر مساجد شهر اراک

دکتر حسن علی اکبری، دکتر عباس مهری، حمیدرضا انصاری*

چکیده

جمهوری اسلامی ایران از دهه دوم انقلاب اسلامی با تهاجم فرهنگی مواجه و به تدریج این تهاجم به شیخون فرهنگی، قتل عام فرهنگی و تهدید نرم تبدیل شد. سرانجام نیز با تشکیل جبهه ناتوی فرهنگی از سوی غرب علیه جمهوری اسلامی، جنگ نرم آغاز گشت. تغییر در باورها، اندیشه‌ها، رفتار و به طور کلی تغییر در ساختار نظام اسلامی از جمله اهداف این تهدید و جنگ نرم به شمار می‌رود. بر همین اساس نیاز شدید جامعه اسلامی به ایمن‌سازی در مقابل تهدیدات نرم دشمن، باعث شده راهکارها و ابزارهای رسیدن به این هدف مورد بحث و بررسی جدی قرار گیرد. به نظر می‌رسد مساجد که سرآغاز بسیاری از جنبش‌های مردمی و سازنده جامعه بوده‌اند بهترین نقطه برای مقاوم‌سازی در برابر تهدید نرم می‌باشند. از این رو مقاله حاضر به تبیین نقش مساجد با کارکردهای مختلف به عنوان یکی از ابزارها و راهکارهای موجود در مقابله با تهدید نرم می‌پردازد.

واژگان کلیدی: مسجد، تهدید نرم، جنگ نرم، تهاجم فرهنگی، مقابله.

* دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد، رشته مطالعات دفاع راهبردی.

انقلاب اسلامی ایران ضربه‌ای سنگین بر استیلای جهان غرب وارد آورد و آن را به مقابله و جبران کشاند. تحلیل‌های غلط و نارسا از ماهیت انقلاب اسلامی، قدرت‌های استکباری را در وهله اول به این نتیجه رساند که می‌توانند با به‌کارگیری برتری نظامی و تسلیحاتی خود و در چارچوب جنگی سخت و طاقت‌فرسا این سد مستحکم که مانعی بر سر راه آنان شده بود را از میان بردارند. چنین بود که از یک سو به حمایت مالی و معنوی بی‌دریغ از گروه‌ها و احزابی پرداختند که با اهداف مختلف نظیر تجزیه‌طلبی و کسب قدرت سیاسی به مبارزه داخلی با نظام مشغول شده بودند و از سوی دیگر رژیم صدام را به جنگ‌افروزی علیه جمهوری اسلامی برانگیختند. امروزه بسیاری از صاحب‌نظران بر این مسئله اتفاق دارند که جنگ هشت‌ساله ایران و عراق یک جنگ مرسوم میان دو ملت نبود، بلکه در حقیقت صف‌آرایی کل جهان غرب و قدرت‌های استکباری با یک نظام نوپای مذهبی بود. جنگی که بسیاری از کشورهای منطقه‌ای و شرق و غرب به طور مستقیم و غیرمستقیم با تجهیز و حمایت مادی و معنوی از کشور مهاجم، در آن نقش آفرینی کردند و بدین‌معنا در آن ذی‌نفع بودند.

اما نتیجه هشت سال جنگ با ایران به آنان به خوبی این واقعیت را چشاند که قدرت جمهوری اسلامی ایران ریشه‌ای دیگر دارد و این نمونه با همه نمونه‌های دیگر تفاوت می‌کند. از این رو برای مقابله با آن باید ابزاری دیگر به کار بست و روشی دیگر در پیش گرفت. چنین بود که جنگی در چارچوب نرم و بدون استفاده از ابزارهای جنگی و ادوات نظامی بلکه با بهره‌گیری از ابزارها و قالب‌های فرهنگی، فکری، هنری و رسانه‌ای آغاز شد.

در جنگ نرم، دشمن در عین حال که در هیچ کجا دیده نمی‌شود در همه جا ممکن است حضور داشته باشد و آثاری از خود بر جای می‌گذارد که شاید سالیان متمادی جبران‌پذیر نباشد. از آنجا که یکی از ویژگی‌های تهاجم و تهدید نرم، مورد هدف قرار دادن افکار، عقاید، باورها و به طور کلی فرهنگ و ارزش‌های جامعه است، مساجد به دلیل برخورداری از پیشینه طولانی در هدایت و روشنگری می‌توانند نقشی مهم در حفظ و ارتقای باورهای اجتماعی و اسلامی جامعه در مقابله با تهدیدات نرم دشمن بر عهده داشته باشند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۸، ص ۳۱).

مبانی نظری

مفهوم‌شناسی مسجد

"مسجد" نخستین شکوفه ایمان آگاهانه و پرهیزگاری خالصانه انصار و مهاجرین مدینه بود که دست در

دست یكدیگر و دوشادوش رسول خدا(ص) بنایش نهادند. از آن پس، مسجد همواره مکانی مناسب برای اجتماع مردم خداجوی و تحکیم وحدت امت اسلامی بوده و نقش‌ها و کارکردهای بی‌بدیل آن در تشکیل اولین حکومت اسلامی در مدینه‌النبی بر هیچ کس پوشیده نیست (راغب اصفهانی، ۱۳۹۲ هـ.ق، ص ۳۱).

مسجد در قرآن کریم

واژه مسجد ۲۸ بار در قرآن کریم آمده که در ۲۲ مورد به صورت مفرد و در ۶ مورد به صورت جمع است. از مجموع آراء مفسرین این‌گونه استنباط می‌شود که مراد از مساجد، همان مکان‌هایی است که برای عبادت خدا بنا شده است. نکته دیگر آنکه خداوند به جهت اهمیت و فضیلت مساجد بر سایر مکان‌ها، مساجد را به خود نسبت داده و از آن خویش دانسته است تا مزیت آن بر دیگر مکان‌ها روشن شود (علامه طباطبایی، ج ۲۰، ص ۲۰۶).

برخی وظایف و کارکردهای مهم مسجد در سال‌های آغازین هجرت عبارت بودند از:

- پایگاه عبادت و معنویت، جایگاه اصلی علم و دانش، محل تشریک مساعی امت اسلامی، مرکز رسیدگی به امور سیاسی، نهاد اصلی حکومت، کانون تبلیغ و هدایت، مکان نشر آموزه‌های دینی، سامان‌دهنده فعالیت‌های اجتماعی، تجهیز و سامان‌دهی امور نظامی و... (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹، ص ۲۱).

عرصه‌های مختلف فعالیت مسجد

۱- مناسکی و مراسم عبادی

کارکرد عبادی مسجد تا بدان حد محوری- مرکزی است که سایر کارکردهای مسجد وابسته به آن می‌باشند. به همین دلیل می‌توان گفت که کارکردهای ثانوی مسجد نظیر امور سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... نیز دارای توجیه دینی و عبادی هستند.

- مهم‌ترین اعمال عبادی که در مسجد انجام می‌گیرد، عبارتند از: برگزاری نماز جماعت، قرائت قرآن کریم، برگزاری مراسم دعا و نیایش (توسل، کمیل، ندبه، زیارت عاشورا، روزانه، ادعیه مخصوص ماه مبارک رمضان و...) مراسم اعتکاف و... (باقی، ۱۳۸۱، ص ۷۲).

۲- آموزشی

تلفی مسجد به عنوان یک مرکز آموزش و تعلیم در صدر اسلام، به ویژه از آن رو دارای اهمیت است که ترویج و گسترش فرهنگ اسلامی به ویژه در دهه‌های آغازین ظهور اسلام،

مستلزم تربیت انسان‌ها بود. به همین دلیل مساجد در کنار کارکرد عبادی، به یک پایگاه آموزشی تبدیل شدند. در حقیقت هدف از بنای مسجدالنبی که مسجد نمونه صدر اسلام است تنها تأسیس یک عبادتگاه نبود، بلکه به شهادت مورخان و محققان و حتی خاورشناسان، پی‌ریزی یک مدرسه بزرگ اسلامی برای انجام کارهای فرهنگی و آموزشی بود.

۳- تبلیغی

شواهدی در دست است که نشان می‌دهد پیامبر اعظم (ص) هر گاه روحیه سرکشی و گناه را در مردم مشاهده می‌کردند در مسجد و مجالس سخنرانی، مردم را اندرز می‌دادند. شاید هیچ پایگاهی به اندازه مساجد در تبلیغ اسلامی، ایفای نقش نکرده باشند و به همین خاطر از مسجد به عنوان "مرکز ثابت تبلیغات اسلامی" یاد می‌شود.

۴- تعلیم و تربیت

یکی از نیازهای اساسی جوامع برای پویایی، شکوفایی و ادامه حیات معنوی، تعلیم و تعلم است. از آنجا که اولین تعلیمات در جوامع، تعالیم دینی بوده و اولین محل اجتماع مسلمین، مسجد است بنابراین مسجد به مثابه اولین مکان آموزش و تعلیم و تعلم در جهان اسلامی شناخته شده است و نهادهای تعلیمی امروزی اعم از تعلیمات دینی و غیر آن، انشعابات از مساجد آن روزگار به شمار می‌روند.

۵- سیاسی

در دین اسلام واژه‌های دین و سیاست، مقوله واحدی را تشکیل می‌دهند. به عبارتی دیگر، عبادت و سیاست دو عنصر هم‌شکل هستند که به موازات هم در جهت اعتلای کلمه "الله" تعریف و تجلی می‌یابند و به هیچ وجه قابل تفکیک از همدیگر نمی‌باشند. بر اساس تلازم دین و سیاست در اسلام است که اعمال عبادی و سیاسی آن نیز با مرکزیت "مسجد" هدایت‌پذیر بوده و لوای بلند اسلام با علامت مخصوص "عبادت و سیاست" در قلوب عارفان جهان به اهتزاز درآمده است (باقی، ۱۳۸۱).

۶- اجتماعی

گوستاولوبین می‌نویسد:

مهم‌ترین مرکز زندگی واقعی برای اعراب، مسجد است. زیرا اعراب، مسجد را مرکز اجتماع، عبادت و تعلیم و تربیت و گاهی مسکن خویش قرار می‌دهند و چنان نیست که مانند کلیساهای نزاری فقط مرکز عبادت باشد (گوستاولوبین، ۱۹۷۵، ص ۷۳). یکی از علل تأکیدات پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) مبنی بر حضور در نماز

– فصلنامه علمی – تخصصی عملیات روانی

جماعت در صفوف به هم فشرده، ایجاد روحیه تعاون در بین نمازگزاران و ارتقاء سطح تعاملات اجتماعی در کنار انجام اعمال عبادی است.

این حضور می‌تواند از هرج و مرج و عنان‌گسیختگی که جامعه به مرور زمان دچار آن می‌شود جلوگیری کند و تشکیل این اجتماعات در مکان مقدسی همچون مسجد باعث می‌شود تا مؤمنین تحت توجه و ارشادات عالمان دین مبنی بر رعایت و انجام احکام و اعمال اسلامی قرار گیرند (گوستاولوبین، ۱۹۷۵، ص ۱۳۵).

مسجد و انقلاب اسلامی

یکی از موفق‌ترین حرکت‌های سیاسی در چند دهه اخیر، انقلاب اسلامی ایران است. این انقلاب از جهات بسیاری، از دیگر انقلاب‌ها متمایز است. یکی از نقاط تمایز، پایگاه دینی این انقلاب در عصر گریز از ایدئولوژی‌های آسمانی بود. مساجد به عنوان فراگیرترین مرکز دینی در اسلام، در این انقلاب نقشی حساس داشتند.

در طول انقلاب اسلامی، آغاز تظاهرات میلیونی مردم از مساجد و پایان آن نیز در مساجد بود. روشنگری و هدایت آنان در مسیر مبارزه، در مساجد انجام می‌گرفت. جلسات سری و مخفیانه و طرح و برنامه‌ریزی گروه‌های مقاومت در مساجد برگزار می‌شد (مسجد، ش ۴۶، ص ۵۳).

اندیشه‌های مسجد محور امام خمینی (ره)

امام خمینی (ره) در جای جای مطالب روشنگرانه خویش، مردم و مسئولین را به توجه بیش از پیش به مساجد فراخوانده و از آنان می‌خواستند سنگر مساجد را حفظ کنند. در اینجا بر خود فرض می‌دانیم بخشی از رهنمودهای آن پیر فرزانه را در خصوص مساجد بیان نماییم تا یادآوری برای همگان باشد و چراغی روشن باشد فراروی کسانی که بازگرداندن مساجد به هویت اصلی‌شان را دغدغه خود می‌دانند:

مسجد و منبر در صدر اسلام مرکز فعالیت‌های سیاسی بوده است. جنگ‌هایی که در اسلام شده است، بسیاری از آن در مسجد طرحش ریخته می‌شد (صحیفه نور، ج ۷، ص ۱۲۷).
مسجد، مرکز سیاست اسلام بوده است. در روز جمعه با خطبه جمعه، مطالب سیاسی، مطالب مربوط به جنگ‌ها، مربوط به سیاست مُدُن، اینها همه در مسجد درست می‌شده است. شالوده‌اش در مسجد ریخته می‌شده است (صحیفه نور، ج ۱، ص ۱۱۹).

اینها از مسجد می‌ترسند؛ من تکلیفم را باید ادا کنم، به شما بگویم. شما دانشگاهی‌ها! شما دانشجوی‌ها! همه‌تان مساجد را بروید پر کنید، سنگر هست اینجا، سنگرها را باید حفظ کرده (صحیفه نور، ج ۱۲، ص ۱۴۸).

کارکردهای مسجد پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، مساجد تا حد زیادی به روزهای طلایی خویش در صدر اسلام بازگشتند. نمونه‌هایی مختصر از این کارکردها را مرور می‌کنیم:

- ۱- بسیج و تجهیز رزمندگان اسلام (کارکرد نظامی)؛
- ۲- تعلیم و تعلم مردم (کارکرد علمی- آموزشی)؛
- ۳- کانون امر به معروف و نهی از منکر (کارکرد عقیدتی)؛
- ۴- پیونددهنده دین و حکومت (کارکرد سیاسی)؛
- ۵- کانون نهضت‌ها و جنبش‌های دینی (کارکرد مبارزاتی)؛ و
- ۶- کانون‌های فرهنگی مساجد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹، ص ۷۸).

مسجد، رسانه‌ای ملی و فراگیر

مساجد و حسینیه‌ها رسانه‌هایی هستند که در خدمت انقلاب اسلامی بودند و به پیروزی آن کمک کردند. ما نباید مرعوب فرهنگ ارتباطات غرب شویم. منابع و داشته‌های فرهنگی کشور ما بسیار قوی‌تر و وسیع‌تر از فرهنگ غربی است. انقلاب اسلامی در حالی به وقوع پیوست که رسانه‌های سنتی در جامعه ایران، رسانه‌های نوین را تحت‌الشعاع خود قرار دادند و نظام نامشروع پهلوی را سرنگون کردند (حمید مولانا، ۲ اردیبهشت ۱۳۸۸). مسجد همواره در کتاب‌ها و نوشته‌ها به عنوان مهم‌ترین مراکز ارتباطی جهان اسلام معرفی می‌شود. به ویژه اینکه در انقلاب اسلامی، شاهد بودیم در غیبت زیرساخت‌های رسانه‌ای که آن زمان در اعتصاب بودند مساجد به عنوان مرکزیت انقلاب اسلامی، فعالانه عمل کردند. در همه انقلاب‌های قرن بیستم، رسانه‌ها نقش بزرگی ایفا کردند. اما در انقلاب اسلامی به دلیل عدم حضور رسانه‌ها این نقش، بر عهده مسجد بود (رسانه ملی، ۷ اردیبهشت ۱۳۸۸).

رهنمودهای مقام معظم رهبری

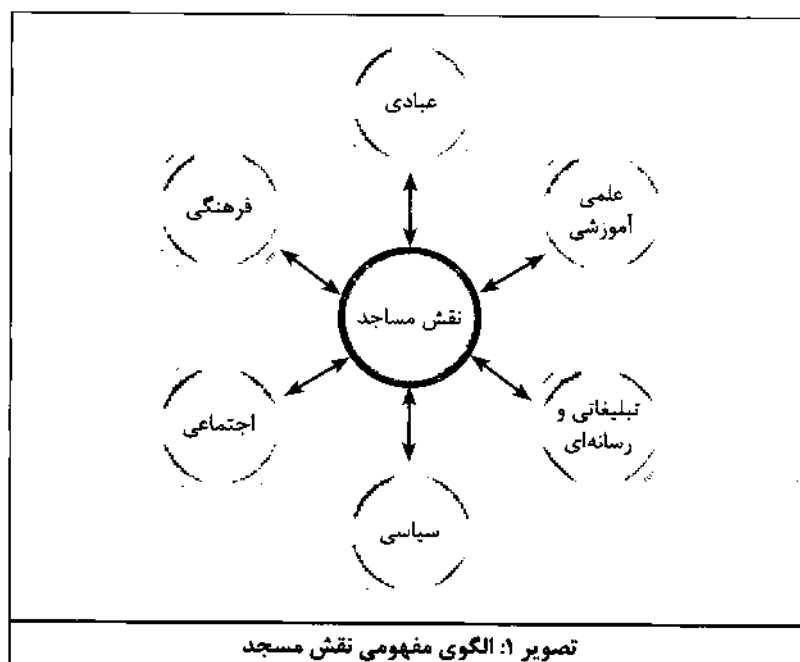
در مسجد اسلامی شور و بهجت، عبادت خالص با نشاط زندگی پاک و خردمندانه و

سالم، در هم می‌آمیزد و فرد و جامعه را به طراز اسلامی آن نزدیک می‌کند. مسجد مظهر آمیختگی دنیا و آخرت و پیوستگی فرد و جامعه در دیدگاه و اندیشه مکتب اسلام است (پیام مقام معظم رهبری به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۸ مهر ۱۳۸۹).

همچنین با توجه به اینکه ایشان فرموده‌اند: «مساجد کلاس درس دین، درس سیاست، درس رزمندگی با دشمنان دین است» بیش از پیش نقش مسجد در مقابله با این تهدیدها، آشکار می‌شود.

مقام معظم رهبری با توجه به تهاجم و شیخیون فرهنگی و مهندسی فرهنگی و آرایش در برابر تهدیدهای نرم و فعالیت فرهنگ‌ساز تأکید بسیار دارند و مسجد مهم‌ترین و مؤثرترین مرکز ساماندهی نیروهای انقلاب و فعالیت فرهنگی است (بصیرت قرآنی، ۱۳۸۹، ص ۱۸۸).

بر اساس آنچه در مفهوم‌شناسی مسجد آورده شد، این مکان مقدس دارای کارکردهای مؤثری بوده که هم به سبب پیشینه و هم به جهت تجربه موفق می‌تواند به عنوان یک سنگر مستحکم در برابر دشمن ایفای نقش کند.

مفهوم‌شناسی تهدیدات نرم

مفهوم تهدید

تهدید^۱ چیست؟ روشن‌اندل تهدید را اینگونه تعریف می‌کند:

قابلیت‌ها، نیت و گاه اقدام دشمنان بالقوه و بالفعل برای ممانعت از دستیابی موفقیت‌آمیز خودی به علایق و مقاصد امنیت ملی، تهدید محسوب می‌شود به نحوی که ثبات سیاسی و امنیت ملی کشور را به خطر اندازد (۱۳۷۴، ص ۱۴۰).

عرصه‌های تهدید

به نظر می‌رسد، ظهور تهدید در سه عرصه مهم قابل بررسی است:

الف) تهدید سخت که با هجوم نظامی، لشکرکشی آشکار و اشغال سرزمین همراه است.

ب) تهدید نیمه سخت که هجوم امنیتی، سلطه سیاسی و اشغال حاکمیت را به دنبال دارد.

ج) تهدید نرم که هجوم فرهنگی، سلطه فرهنگی و سلطه بر ملت‌هاست (چاری‌پور، ۱۳۸۹، ص ۱۰۳).

تهدید نرم

صرف‌نظر از تغییرات قانونی در دولت‌ها و مسئولین که نتیجه طبیعی برگزاری انتخابات مورد توافق جناح‌ها و گروه‌های سیاسی رقیب در هر نظام سیاسی است، به طور کلی راه‌های ایجاد تغییر اساسی در ساختار حکومت را با نام‌های مختلفی چون: ۱- کودتا؛ ۲- شورش؛ ۳- اصلاحات؛ ۴- جنبش اجتماعی؛ ۵- انقلاب؛ ۶- انقلاب رنگی؛ ۷- انقلاب مخملی؛ ۸- جنگ نظامی؛ ۹- جنگ داخلی؛ ۱۰- تهدید و جنگ نرم شناسایی می‌کنند.

اما تهدید نرم عبارت است از اعمال اراده و تأمین منافع، بدون منازعه و اشغال جامع یک ملت از طریق اشغال اندیشه و الگوهای رفتاری آن ملت در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی. تهدید نرم را می‌توان تحولاتی دانست که موجب دگرگونی در هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی می‌شود. تهدید نرم نوعی سلطه کامل در ابعاد سه‌گانه حکومت، اقتصاد و فرهنگ به شمار می‌رود.

1. Threat

تغییرات حاصل از تهدید نرم، ماهوی، آرام، ذهنی، تدریجی و نرم‌افزارانه است. این تهدید همراه با آرامش و خالی از روش‌های فیزیکی و با به‌کارگیری ابزارهای تبلیغات، رسانه، احزاب، تشکل‌های صنفی و قشری و شیوه القا و اقناع انجام می‌پذیرد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹، ص ۱۶۲).

اهداف تهدید نرم

اگر جنگ را یک نوع رویارویی، مقابله و کشمکش بین دو طرف تصور کنیم، در این جنگ هر یک از طرفین به دنبال اهدافی هستند. هر گاه تهاجمی در چارچوب جنگ نرم علیه مجموعه‌ای آغاز شود، در جامعه هدف به دنبال دستیابی به چهار هدف عمده است:

- ۱- تغییر در اعتقادات و باورها؛
- ۲- تغییر در افکار و اندیشه‌ها؛
- ۳- تغییر در رفتار؛ و
- ۴- تغییر در ساختار سیاسی (دبیرخانه شورای فرهنگی، ۱۳۸۹، ص ۲۹).

ویژگی‌های تهدید نرم

از ویژگی‌های تهدید نرم می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. تهدید نرم در پی تغییر قالب‌های ماهوی جامعه و ساختار سیاسی است.
۲. آرام، تدریجی و زیرسطحی است؛ تهدید نرم دفعی، شتابان و پرتحرک در یک مقطع نیست.
۳. تهدید نرم نمادساز است؛ نمادسازی با بهره‌گیری از نمادهای تاریخی برای ارائه و نمایش تصویری مطلوب از خود یک ویژگی برجسته از تهدید نرم است.
۴. پایدار و بادوام است؛ نتایج تهدید نرم در صورت موفق بودن، پایدار و بادوام خواهد بود. هدف اصلی در تهدید نرم تغییر باورها و اعتقادات است.
۵. تهدید نرم پرتحرک و جاذبه‌دار است؛ تهدید نرم که به صورت تدریجی و آرام شروع می‌شود، در نقطه‌ای به دلیل ایجاد جاذبه‌های کاذب، خود جامعه هدف را برای تحقق اهداف به کار گرفته و از این طریق بر دامنه تحرکات آن افزوده می‌شود.
۶. تهدید نرم هیجان‌ساز است؛ با نمادسازی‌ها، اسطوره‌سازی‌ها و خلق ارزش‌های جدید، در تهدید نرم از احساسات جامعه هدف، نهایت سوءاستفاده انجام می‌شود.

مدیریت احساسات یک رکن اساسی در مهندسی تهدید نرم به شمار می‌رود.
۷. تهدید نرم آسیب‌محور است؛ آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، میدان مانور تهدید نرم است. دشمنان در تهدید نرم با شناسایی نقاط آسیب جامعه هدف، در حوزه‌های ذکر شده، فعالیت‌های خود را سامان داده و با خلق آسیب‌های جدید، بر دامنه تحرکات خود می‌افزایند.

۸. تهدید نرم چند وجهی است؛ پردامنه بودن و برخورداری از وجوه مختلف از دیگر ویژگی‌های تهدید نرم است. در این تهدید، از تمامی علوم، فنون، شیوه‌ها و روش‌های شناخته شده و ارزش‌های موجود استفاده می‌شود.

۹. تهدید نرم تضادآفرین است؛ تهدید نرم از محیط‌های آسیب‌دار در جامعه هدف، شروع می‌شود و با ایجاد گسل‌های متعدد در بخش‌های گوناگون جامعه و از طریق متفاوت کردن باورها، ارزش‌ها و شکل‌دهی به رفتارهای جدید، اعضای یک جامعه را در برابر همه قرار می‌دهد.

۱۰. تهدید نرم تردیدآفرین است؛ در تهدید نرم، ایجاد تردید و بدبینی نسبت به بسیاری از مسائل، یک اصل و قاعده است. این تهدید با ایجاد ناامیدی و یأس شروع می‌شود.

۱۱. تهدید نرم از ابزار روز استفاده می‌کند؛ در تهدید نرم از پیشرفته‌ترین تکنیک‌های روز استفاده می‌شود (طرح ضیافت اندیشه، ۱۳۸۹).

ابزارهای تهدید نرم

وسعت ابعاد و زمینه‌های جنگ نرم سبب می‌شود که دایره وسیعی از ابزار مدرن را در زمره ابزارهای این جنگ بگنجانیم. به علاوه که خصلت ابتکاری و ابداعی در این جنگ سبب می‌شود این دایره همچنان وسعت بیشتری یابد و ابزارهای جدید و ابداعی هم به این فهرست افزوده شوند. این ابزارها را در یک تقسیم‌بندی می‌توان در سه عنوان گنجانند: "صنایع فرهنگی"، "رسانه‌ها"، "فناوری‌های نوین ارتباطی و تبلیغاتی" که همگی ارتباطی تنگاتنگ و پیچیده با هم دارند:

۱- صنایع فرهنگی

- سینما؛ کارتون (انیمیشن)؛ ماهواره؛ اسباب‌بازی؛ بازی‌های رایانه‌ای؛ موسیقی.

۲- ابزارهای رسانه‌ای

- مطبوعات؛ رادیو؛ تلویزیون؛ خبرگزاری‌ها و آژانس‌های خبری.

۳- فناوری‌های نوین ارتباطی

- اینترنت؛ سایت‌های خبری و خبرگزاری‌های اینترنتی؛ رسانه‌های اجتماعی؛ انواع رسانه‌های اجتماعی (دبیرخانه شورای فرهنگی، ۱۳۸۹، ص ۱۳۰).

مراحل تهدیدات نرم

تهدید نرم در دو مرحله عمده صورت می‌پذیرد که در هر یک راه‌های خاصی مدنظر قرار می‌گیرد:

الف) تخلیه فرهنگ خودی

در قانون طبیعت، وقتی در فضایی خلأ ایجاد شود، نزدیک‌ترین نیروی موجود، آن خلأ را پر می‌کند. هر پدیده جدید، یا در جایی حضور می‌یابد که پیش از آن خلأ وجود داشته و یا در آن محیط، خلأ ایجاد می‌کند. بنابراین تخلیه فرهنگی، اولین شرط لازم برای حضور فرهنگ بیگانه و مهاجم به شمار می‌رود. ایجاد خلأ فرهنگی، خود با روش‌ها و شیوه‌های مختلفی صورت می‌گیرد که عمده‌ترین آنها در ایران، عبارتند از:

- ۱- ایجاد تردید نسبت به بنیان‌های اعتقادی و ارزشی از طریق: سست نمودن اعتقادات عمومی، سست نمودن ارزش‌های اخلاقی، دین‌زدایی، انزوای روحانیت، بی‌ارزش نمودن مبلغان و مدافعان اصیل دین؛
- ۲- ترویج فساد؛
- ۳- فرقه‌گرایی؛
- ۴- نفوذ نگرش غربی و از خودبیگانگی؛ و
- ۵- تکوین روشنفکری وابسته.

هدف اصلی از این مرحله، قطع رابطه فرهنگی کشورهای مسلمان با گذشته پرافتخار خویش است. این مرحله به‌طور معمول با ظرافت و دقت فراوانی طراحی و اجرا می‌شود و فرق اساسی آن با تهاجم نظامی، مشخص نبودن چهره مهاجم است. بدین شکل که عناصر تعلیم دیده با القای شبهات و دسیسه‌های شیطانی، مردم

را نسبت به میراث علمی و فرهنگی خویش بی‌اعتنا و دلسرد می‌کنند (مسگرنژاد، ۱۳۷۳، ص ۷۳).

ب) تثبیت فرهنگ بیگانه

به کار گماردن افراد وابسته و ایجاد نهادها یا تأسیسات مختلف بین‌المللی و ملی از کارهایی است که در این مرحله انجام می‌شود. به طور کلی در این مرحله سیاست‌هایی که دشمن به اجرای آنها اصرار می‌ورزد، به شرح ذیل است:

- ۱- برپایی شبکه‌ها و مؤسسات شبه فرهنگ؛
- ۲- تجزیه فرهنگی از طریق تحریک نژادها و گروه‌های متفاوت اجتماعی، تحریک اقوام با گویش محلی، تحریک اقلیت‌های مذهبی و...؛
- ۳- تحریف تاریخ؛
- ۴- تغییر خط و زبان؛ و
- ۵- حذف و تبدیل میراث‌های فرهنگی (مسگرنژاد، ۱۳۷۳، ص ۷۳).

بازیگران اصلی در تهدید نرم

- اقلیت‌های قومی واگرا؛
- سازمان‌های غیردولتی^۱ غیر همسو که به‌طور معمول با هدایت و جهت‌دهی دشمن فعال می‌شوند.
- رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی که پیوندی محکم با دشمن و رسانه‌های نظام سلطه دارند؛
- نخبگان سیاسی، علمی، فرهنگی و اجتماعی ناهم‌گرا و وابسته؛
- جنبش‌های اجتماعی مانند زنان، دانشجویان، معلمان، کارگران و...؛
- اپوزیسیون خارج از حاکمیت؛
- اراذل و اوباش؛ و
- احزاب سیاسی (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹، ص ۱۸).

روش‌های مقابله با تهدیدات نرم

با بهره‌گیری از سازوکارهای مختلف، هم می‌توان از اعمال تهدیدات نرم پیشگیری کرد و هم می‌توان با مداخله‌های مؤثر، دامنه تأثیرات آنها را از میان راند. برخی از آن روش‌ها عبارتند از:

1.N.G.O

— فصلنامه علمی - تخصصی عملیات روانی

- ۱- واکسیناسیون فرهنگی جامعه؛
- ۲- تقویت اهرم‌های قدرت نرم؛
- ۳- عملیات روانی متقابل؛
- ۴- گسترش دامنه و شمول فعالیت‌های فرهنگی و افزایش فرآورده‌های فرهنگی جذاب؛
- ۵- خلع سلاح روانی اپوزیسیون؛
- ۶- استفاده از راهبردهای ویژه در مورد اقوام و اقلیت‌ها؛ و
- ۷- تبدیل قدرت نرم دشمن به فرصتی برای افزایش قدرت نرم خود.

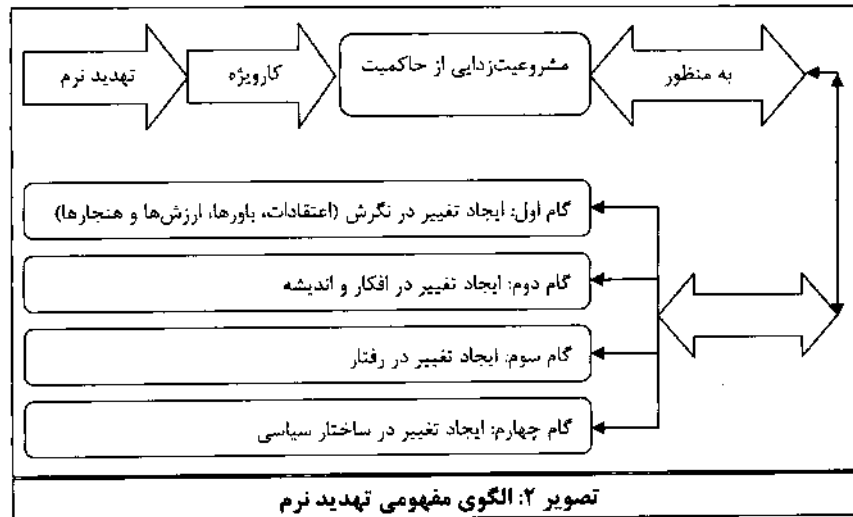
جنگ نرم

جنگ نرم مرحله به فعلیت درآوردن تهدیدات نرم است (جوانی، ۱۳۸۸، ص ۱۴). رهبر انقلاب بر استفاده از تعبیر "جنگ" برای این هجوم (تهاجم فرهنگی و تهدید نرم) تأکید ویژه‌ای دارند.

مسئله فرهنگ را به معنای واقعی کلمه، یک جنگ به حساب بیاورید. البته این حرف‌ها شاید برای آقایان تکراری باشد. اما من تأکید می‌کنم. علت هم این است که در طول این سال‌ها هر چه در این زمینه گفته شده، درست فهم نشده است (بیانات رهبری، ۲۰ شهریور ۱۳۸۶).

شیوه‌ها و اقدامات جنگ نرم در ایران

۱. تحلیل مغرضانه از اوضاع داخلی و ایجاد فضای وحشت‌زا و موهوم از احتمال بروز جنگ، آغاز دوره بحران اقتصادی و مشکلات عظیم ناشی از آن.
۲. سوء استفاده تبلیغاتی از اجرای طرح‌هایی چون طرح امنیت اجتماعی به عنوان محدودکننده آزادی و حقوق زنان و نقش آزادی‌های مدنی و اجتماعی.
- ۳- ایجاد تقابل‌های سیاسی بین سران ارشد نظام اسلامی و القای در جریان بودن جنگ قدرت در جمهوری اسلامی بین چند طیف.
- ۴- ترویج و اشاعه دنیاطلبی و مادی‌گرایی افراطی با تبلیغ مظاهر زندگی غربی.
- ۵- ترویج نظریه وجود قرائت‌های مختلف از اسلام (طرح ضیافت اندیشه، ۱۳۸۹، ص ۱۷۴).

از آنجا که گستره تحقیق و مقاله حاضر شهر اراک می‌باشد مناسب است معرفی مختصری از این شهر داشته باشیم.

اراک

برای کلمه اراک معانی گوناگون ذکر شده است که تعدادی از آنها عبارتند از: تخت پادشاهی، باغستان و نخلستان، شهرستان، باغ و بارگاه. پروفیسور هرتسفلد آلمانی، اراک را شکل فارسی کلمه عراق و به معنی سرزمین هموار دانسته است (نعیمی، ۱۳۸۵، ص ۵۱).

اراک مرکز استان مرکزی می‌باشد، استان مرکزی اگر چه به لحاظ جغرافیایی در مرکز ایران نیست اما دلیل واقع شدن در مرکز جمعیتی کشور به این نام خوانده می‌شود، استانی که آن را با نام بزرگ مرد تاریخ معاصر حضرت امام خمینی (ره) می‌شناسند، شخصیت گرانقدری که دنیا از وجودش تأثیر پذیرفت و نام مبارکش برای همیشه تاریخ با آهنگی دلنشین گوش، ذهن و قلب مستضعفین جهان را نوازش می‌دهد.

اراک به لحاظ فرهنگی و مذهبی یکی از مراکز مهم تربیت و پرورش اندیشمندان، سیاستمداران و بزرگان مذهب شیعه به شمار می‌رود، وجود علمای وارسته همچون حضرت آیت‌اله اراکی (ره)، آیت‌اله آقانورالدینی حسینی (ره) و... نشانگر این مدعاست.

اراک یکی از برجسته‌ترین قطب‌های صنعتی کشور و از جمله مراکز مهم کشاورزی و تولید است. کارخانجات ماشین‌سازی، آذراب، آلومینیم، ایرالکو، واگن پارس، پالایشگاه، پتروشیمی، نیروگاه مجتمع آب سنگین و راکتور تحقیقاتی و صدها کارگاه کوچک و بزرگ دیگر در آن واقع‌اند.

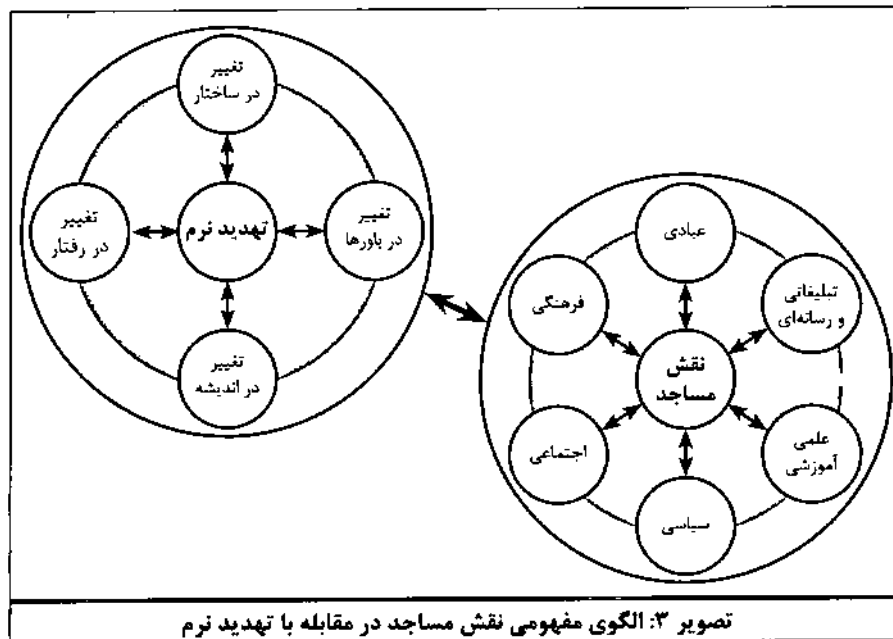
شهرستان اراک به عنوان مرکز استان، میزبان ۱۴۳ مسجد بوده که پذیرای مردم حق‌پرست می‌باشد. کارکردهای ذکر شده درباره مسجد در خصوص مساجد اراک نیز بارز بوده، به طوری که نقش آنها در شکل‌گیری، تثبیت و تقویت نهضت اسلامی (پیش و پس از انقلاب) آشکار است.

مساجد اراک پس از انقلاب، در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، نقش‌آفرینی کرده و در گردنه‌های سخت و فتنه‌های تحمیل شده دشمنان بر مردم، همچون قطب‌نمایی، هدایت توده‌ها را بر عهده گرفته‌اند.

الگوی مفهومی تحقیق

با عنایت به آنچه گفته شد، تهدید نرم، اعمال اراده برای تأمین منافع، بدون منازعه و اشغال سرزمین، از طریق تغییر در اندیشه‌ها، باورها و رفتار یک ملت بوده که در نهایت تغییر ساختار نظام و حکومت یک کشور را دنبال می‌کند. تهدید نرم نوعی سلطه کامل در ابعاد سه‌گانه حکومت، اقتصاد و فرهنگ است که از طریق استحاله الگوهای رفتاری ملی در این حوزه‌ها و جایگزینی الگوهای نظام سلطه، محقق می‌شود. بر اساس یافته‌ها، پایه و اساس تهدیدهای نرم، تهدید فرهنگی است. در تهدید فرهنگی امنیت فرهنگی، عقیدتی، اخلاق و به تعبیر جامع‌تر، امنیت دینی، مورد هدف قرار می‌گیرد. دشمن تلاش می‌کند با پوشش نیازهای فکری، علمی و تربیتی جامعه هدف، مقاصد خود را دنبال کند. از آنجا که این موضوع با عواطف، احساسات، فکر و اندیشه و باور و ارزش‌ها و آرمان‌های یک ملت و نظام سیاسی ارتباط دارد، بسیار مؤثر و پیچیده است. ابعاد این جنگ و تهدید، گسترده و مخرب است، زیرا دین، فکر و آرمان ملت‌ها را آماج تهاجم خود قرار می‌دهد. بر همین اساس باید دریافت راه مقابله با این گونه تهدید و جنگ نیز در تقویت فکر و اندیشه و ارزش‌های دینی و باورهای نهادینه شده یک ملت نهفته است. به تعبیری دیگر، آنچه می‌تواند تهدیدهای نرم‌افزارانه دشمن را خنثی یا آسیب‌پذیری‌های آن را کاهش دهد، در قدرت نرم جامعه و ملت مورد هدف، نهفته است.

به اعتقاد صاحب‌نظران بخش عظیمی از قدرت نرم، در مباحث فرهنگی و اعتقادی نهفته است که به عنوان یک ظرفیت بالقوه می‌تواند پاسخگوی تهدیدهای دشمن باشد. اعتقاد بر این است، مساجد با برخورداری از ظرفیت‌های موجود و جایگاه ویژه‌ای که دارند می‌توانند در برابر تهاجمات نرم دشمن نقش‌آفرینی مؤثری از خود داشته باشند. همان‌گونه که در الگوی مفهومی ارائه شده مشاهده می‌شود، هر یک از کارکردهای عبادی، تبلیغی، آموزشی، سیاسی اجتماعی و فرهنگی مساجد، در صورت استفاده حداکثری می‌توانند در برابر شاخصه‌های تغییر در باورها، اندیشه‌ها و رفتار و ساختار مورد هجوم توسط تهدیدهای نرم دشمن علیه جامعه اسلامی ما، مقابله کنند. مساجد با ترویج و تأکید بر برنامه‌های عبادی و فرهنگی، تقویت باورهای مردم را دنبال می‌کنند، همچنین برنامه‌های آموزشی و تبلیغی مساجد در مقاوم‌سازی اندیشه‌های آحاد جامعه نقش به‌سزایی دارند. از طرفی در صورت بهره‌مندی بهینه از دیگر کارکردهای سیاسی و اجتماعی مساجد می‌توان بصیرت و آگاهی افراد جامعه را بالا برد و از این طریق دشمن را در دستیابی به اهداف تغییر در رفتار و ساختار نظام اسلامی، ناکام گذاشت.

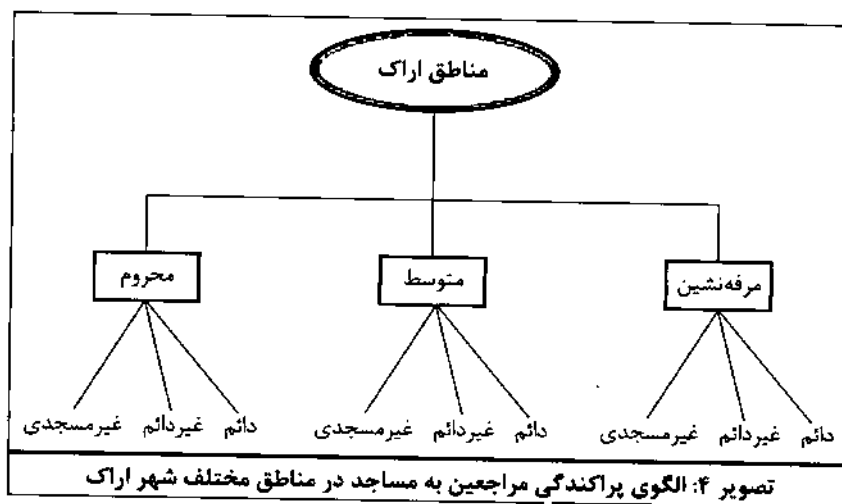

روش نمونه‌گیری

ابتدا شهر اراک از نظر رفاهی به سه منطقه مرفه‌نشین، متوسط و محروم تقسیم‌بندی شد. سپس در هر منطقه چهار مسجد به عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که نوع مراجعه و ارتباط شهروندان با مسجد یکسان و یکنواخت نبود بنابراین سعی شد پرسشنامه تنظیمی، طوری توزیع شود که اظهارنظر حداکثر شهروندان را دربر گیرد.

بدین منظور تعداد ۶۰ پرسشنامه در ۱۲ مسجد (هر منطقه ۴ مسجد) بین امام جماعت، هیئت امناء، مسئول بسیج، مسئول کانون فرهنگی و برخی نمازگزاران به عنوان مراجعین دائم به مسجد توزیع و سنجش صورت پذیرفت. در گام دوم تعداد یکصد پرسشنامه بین شهروندان خارج از محیط مسجد (ادارات، دانشگاه‌ها، کسبه و...) با این فرض که این عده از مراجعین غیردائم به مسجد می‌باشند و در طول سال مراجعاتی در ایام خاص به مسجد دارند، توزیع و سنجش انجام پذیرفت.

در گام سوم تعداد ۷۰ پرسشنامه بین افرادی که اظهار می‌داشتند ارتباطی با مسجد ندارند و عموماً شامل افراد خاص در پارک‌ها، آموزشگاه‌های هنری و غیره بودند توزیع و به عنوان غیر مسجدی‌ها مورد سنجش قرار گرفتند.

یافته‌ها

- گویه‌های مربوط به متغیر نگرش به مسجد

کاملاً نادرست	کاملاً درست		تا حدی		نادرست		کاملاً نادرست			
	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی		
۷۹/۶	۱۸۰	۱۵/۹	۳۶	۳/۵	۸		۱/۹	۲	عبادت و مسائل معنوی برای شخص لازم است	
۵۳/۵	۱۳۱	۳۴/۵	۷۸	۱۰/۳	۲۳	۱/۴	۱	۱/۳	۳	جایگاه مسجد، کلیسا، صومعه و... به عنوان عبادتگاه‌های دینی
۵۸/۹	۱۳۲	۲۴/۶	۵۵	۱۱/۶	۲۶	۱/۸	۴	۳/۱	۷	مسجد در مقایسه با سایر عبادتگاه‌های دینی جایگاه برتری داشته است
۳۹/۷	۸۹	۲۲/۸	۵۱	۳۱/۴	۴۸	۸/۰	۱۸	۸/۰	۱۸	تداخل مسائل دینی در برنامه‌های سیاسی اجتماعی لازم است
۴۸/۴	۱۰۹	۲۴/۰	۵۴	۱۹/۱	۴۳	۴/۴	۱۰	۴/۰	۹	کشور ما مورد تهاجم فرهنگی، اقتصادی، روانی و... است
۴۱/۸	۹۴	۲۲/۲	۵۰	۲۶/۲	۵۹	۵/۳	۱۲	۴/۴	۱۰	مسجد می‌تواند جامعه را در برابر تهاجمات ایمن سازد
۳۵/۱	۷۹	۳۱/۸	۴۹	۳۱/۱	۷۰	۵/۳	۱۲	۶/۷	۱۵	مسجد یک رسانه فراگیر است

میانگین مربوط به متغیر نگرش به مسجد ۱۴/۴ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی از نظر پاسخ‌گویان مسائلی مانند عبادت و مسائل معنوی برای شخص لازم است. جایگاه مسجد، کلیسا، صومعه به عنوان عبادتگاه‌های دینی بوده و مسجد در مقایسه با سایر عبادتگاه‌های دینی جایگاهی برتر داشته است. مسجد می‌تواند جامعه را در برابر تهاجمات ایمن سازد، مسجد یک رسانه فراگیر است که آن را در حد زیاد ارزیابی کردند.

- گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد عبادی مسجد

خیلی کم	کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد				
	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی	درصد	فرولبی			
۴/۹	۱۱	۴/۹	۱۱	۱۷/۳	۳۹	۶۹	۳۰/۵	۹۶	۴۲/۵	نماز جماعت	
۵/۳	۱۲	۵/۳	۱۶	۷/۱	۱۶	۲۲/۹	۵۴	۶۴	۲۸/۳	قرائت ادعیه و زیارات	
۴/۹	۱۱	۴/۹	۲۷	۱۱/۹	۶۱	۲۷/۰	۶۱	۶۶	۲۹/۲	اعتکاف	
۳/۵	۸	۳/۵	۱۰	۴/۴	۵۲	۲۳/۰	۵۸	۲۵/۷	۹۸	۴۲/۴	برنامه‌های لیالی قدر

میانگین مربوط به متغیر کارکرد عبادی مسجد ۳/۸۵ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است. یعنی پاسخ‌گویان نماز جماعت، قرائت ادعیه و زیارات، اعتکاف و برنامه‌های لیالی قدر را به عنوان کارکردهای عبادی مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد زیاد مؤثر دانسته‌اند.

گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد علمی و آموزشی مسجد

خیلی زیاد	زیاد		متوسط		کم		خیلی کم			
	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی		
۲۱/۳	۴۸	۲۹/۸	۶۷	۲۸/۰	۶۲	۱۲/۴	۲۸	۸/۴	۱۹	برگزاری کلاس‌های تاریخ اسلام در مسجد
۲۹/۲	۶۶	۲۹/۳	۶۶	۲۹/۳	۶۶	۵/۳	۱۲	۶/۷	۱۵	برگزاری کلاس‌های آموزش قرائت، ترجمه، تفسیر و مفاهیم قرآن در مسجد
۲۶/۵	۶۰	۲۸/۳	۶۴	۲۵/۲	۵۷	۱۲/۸	۲۹	۷/۱	۱۶	برگزاری کلاس‌های تقویت درسی و تقویت بنیه علمی دانشجویان در مسجد
۱۸/۲	۴۱	۲۶/۳	۵۹	۳۰/۸	۶۹	۱۵/۲	۳۴	۹/۴	۲۱	فراگیری مهارت‌های فنی و حرفه‌ای در مسجد
۴۰/۷	۹۲	۲۸/۳	۶۴	۱۷/۳	۳۹	۸/۰	۱۸	۵/۸	۱۳	تعلیم و تربیت کودکان، نوجوانان و جوانان در مسجد

میانگین مربوط به متغیر کارکرد علمی و آموزشی مسجد ۳/۵۶ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان برگزاری کلاس‌های تاریخ اسلام، آموزش قرائت، ترجمه، تفسیر و مفاهیم قرآن، کلاس‌های تقویت درسی و تقویت بنیه علمی دانشجویان، فراگیری مهارت‌های فنی و حرفه‌ای و تعلیم و تربیت کودکان، نوجوانان و جوانان در مسجد را به عنوان کارکردهای علمی و آموزشی مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد زیاد مؤثر دانسته‌اند.

گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد تبلیغی و رسانه‌ای مسجد

خیلی زیاد	زیاد		متوسط		کم		خیلی کم			
	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی	درصد	فرآینبی		
۱۹/۶	۴۴	۳۲/۹	۷۴	۲۵/۸	۵۸	۱۲/۹	۲۹	۸/۹	۲۰	ایراد سخنرانی در منبرهای مساجد
۳۱/۶	۷۱	۲۷/۶	۶۲	۲۲/۱	۵۲	۱۰/۷	۲۴	۷/۱	۱۶	اطلاع‌رسانی اوضاع سیاسی و اجتماعی توسط مسجد
۳۳/۳	۷۵	۲۹/۳	۶۶	۲۱/۸	۴۹	۹/۳	۲۱	۶/۲	۱۴	امر به معروف و نهی از منکر
۳۶/۴	۸۲	۲۰/۲	۶۸	۱۸/۷	۴۲	۷/۶	۱۷	۷/۱	۱۶	تبلیغ شعائر دینی و معرفی مظاهر شیطنی

میانگین مربوط به متغیر کارکرد تبلیغی و رسانه‌ای مسجد ۳/۶۶ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی از نظر پاسخ‌گویان سخنرانی‌های صورت گرفته از منبرهای مساجد، اطلاع‌رسانی اوضاع سیاسی و اجتماعی توسط مسجد، امر به معروف و نهی از منکر و تبلیغ

شعائر دینی و معرفی مظاهر شیطانی به عنوان کارکردهای تبلیغی و رسانه‌ای مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد نسبتاً زیاد مؤثر است.

– گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد سیاسی مسجد

	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تأثیر بر جنبش‌ها و جریانات سیاسی	۶۳	۱۴	۲۶	۱۱/۷	۶۰	۲۶/۹	۷۴	۳۳/۲	۴۹	۲۲/۰
انجام بخشی وحدت ملی	۵/۸	۱۳	۱۹	۸/۴	۵۰	۲۲/۲	۷۲	۳۲/۰	۷۱	۳۱/۶
پیونددهنده دین و سیاست	۷/۱	۱۶	۲۷	۱۱/۹	۳۸	۱۶/۸	۶۵	۲۸/۸	۸۰	۳۵/۴
جهاد علیه استعمار و بیگانه‌ستیزی	۴/۵	۱۰	۱۷	۷/۶	۴۲	۱۸/۸	۶۹	۳۰/۸	۸۶	۳۸/۴
هویت بخشی ملی و مذهبی	۶/۷	۱۵	۱۱	۴/۹	۴۱	۱۸/۲	۷۹	۳۵/۱	۷۹	۳۵/۱

میانگین مربوط به متغیر کارکرد سیاسی مسجد ۳/۷۷ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی از نظر پاسخ‌گویان تأثیر بر جنبش‌ها و جریانات سیاسی، انجام بخشی وحدت ملی، پیونددهنده دین و سیاست، جهاد علیه استعمار و بیگانه‌ستیزی و هویت بخشی ملی و مذهبی به عنوان کارکردهای سیاسی مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد نسبتاً زیاد مؤثر است.

– گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد فرهنگی مسجد

	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
ترویج و تأکید بر هنر و فرهنگ خودی	۵/۳	۱۲	۲۳	۱۰/۲	۵۸	۲۵/۸	۷۴	۳۲/۹	۵۸	۲۵/۸
آگاهی بخشی در خصوص فرقه‌های ضاله	۵/۹	۱۳	۱۶	۷/۲	۴۲	۱۹/۲	۷۶	۳۴/۷	۷۲	۳۲/۹
برنامه‌های تفریحی و ورزشی برای جوانان	۴/۹	۱۱	۲۴	۱۰/۷	۴۹	۲۱/۹	۶۸	۳۰/۴	۷۲	۳۲/۱
تولید نرم‌افزارهای سالم و مفید به عنوان جایگزین محصولات بیگانه	۶/۳	۱۴	۲۶	۱۱/۶	۴۴	۱۹/۶	۶۵	۲۹/۰	۷۵	۳۳/۵
ترویج و تقویت روحیه سلحشوری	۵/۹	۱۳	۱۶	۷/۲	۴۷	۲۱/۳	۷۵	۳۳/۹	۷۰	۳۱/۷

میانگین مربوط به متغیر کارکرد فرهنگی مسجد ۳/۷۷ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان ترویج و تأکید بر هنر و فرهنگ خودی، آگاهی بخشی در

- فصلنامه علمی - تخصصی عملیات روانی

خصوص فرقه‌های ضاله، برنامه‌های تفریحی و ورزشی برای جوانان، تولید نرم‌افزارهای سالم و مفید به عنوان جایگزین محصولات بیگانه و ترویج و تقویت روحیه سلحشوری را به عنوان کارکردهای فرهنگی مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد نسبتاً زیاد مؤثر دانسته‌اند.

- گویه‌های مربوط به متغیر کارکرد اجتماعی مسجد

خیلی زیاد	زیاد		متوسط		کم		خیلی کم			
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۲۰/۶	۴۶	۳۵۰	۷۸	۳۳/۸	۵۳	۱۲/۹	۳۱	۶/۷	۱۵	نقش‌آفرینی اجتماعی به عنوان یک پارلمان محلی
۱۹/۶	۴۴	۳۲۰	۷۲	۲۹/۸	۶۷	۱۲/۴	۲۸	۶/۲	۱۴	ترویج فعالیت‌های اقتصادی مشروع
۲۹/۰	۶۵	۳۸۴	۸۶	۲۰/۱	۴۵	۸/۰	۱۸	۴/۵	۱۰	مشاوره و معرفی مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی
۴۹/۱	۱۱۱	۲۷/۹	۶۳	۱۵/۵	۳۵	۴/۴	۱۰	۳/۱	۷	تحکیم بنیان خانواده

میانگین مربوط به متغیر کارکرد اجتماعی مسجد ۳/۷۲ است که این میانگین از میانگین متوسط ۳/۰۰ بالاتر است، یعنی از نظر پاسخ‌گویان نقش‌آفرینی اجتماعی به عنوان یک پارلمان محلی، ترویج فعالیت‌های اقتصادی مشروع، مشاوره و معرفی مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی و تحکیم بنیان خانواده به عنوان کارکردهای اجتماعی مسجد در ایجاد مانع (واکسیناسیون جامعه) در برابر تهاجمات نرم دشمن در حد نسبتاً زیاد مؤثر است.

نتیجه‌گیری

۱- بر اساس آمار به دست آمده تأثیر ابزارهای تهدید نرم (تهاجم فرهنگی) بر روی باورهای دینی، پذیرش ارزش‌های غرب، چالش با حاکمیت، اعتراضات خیابانی، تغییر اندیشه‌ها و یکی شدن زبان، دین و فرهنگ مردم دنیا، بالاتر از حد متوسط بوده که این موضوع نشان‌دهنده کارایی این ابزارها در تغییر باورها و تغییر اندیشه‌هاست یعنی ابزارهای یاد شده قابلیت کافی برای رسیدن به هدف جنگ نرم که همانا تغییر در رفتار و تغییر در ساختار می‌باشند را دارند.

۲- از آنجا که ۷۹ درصد پاسخ‌گویان عبادت و مسائل معنوی را برای شخص لازم می‌دانند و ۳۹/۷ درصد (بیشترین) قائل به همبستگی مسائل دینی و سیاسی می‌باشند همچنین ۳۵/۱ درصد (بیشترین) پاسخ‌گویان مسجد را یک رسانه فراگیر می‌دانند و ۴۸ درصد (بیشترین) آنان معتقدند مسجد می‌تواند

جامعه را در برابر تهاجمات ایمن سازد، این نتیجه به دست می آید که افراد با بهره گیری از عبادت و مسائل معنوی در مسجد می توانند خود و جامعه را در برابر تهاجمات نرم ایمن سازند.

۳- بر اساس آنچه پاسخ گویان اظهار نموده اند چون نماز جماعت، ادعیه و زیارات، اعتکاف و لیالی قدر می تواند جامعه را در برابر تهاجمات ایمن سازد پس می توان نتیجه گرفت منشأ این امور یعنی مسجد به عنوان یک رکن اساسی نقشی مهم در مقابله و واکنش های جامعه در مقابل جنگ نرم دشمن را دارا می باشد. بنابراین:

«کارکرد مناسکی و عبادی مسجد تأثیر خیلی زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد.»

۴- با توجه به اظهار نظر پاسخ گویان کارکرد علمی و آموزشی مسجد، شامل برگزاری کلاس های تاریخ اسلام، قرآن، تقویت درسی، مهارت های فنی و تربیتی، در حد زیادی در ایجاد مانع در برابر تهاجمات دشمن مؤثر است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که نقش آموزش مسجد بسیار مهم و اثرساز است و آگاهی های لازم در برابر تهدیدات نرم دشمن را ارائه می دهد. بنابراین:

«کارکرد علمی و آموزشی مسجد تأثیر زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد.»

۵- پاسخ گویان سخنرانی ها، امر به معروف و نهی از منکر، اطلاع رسانی اوضاع سیاسی و اجتماعی و تبلیغ شعائر دینی توسط مساجد را در حد نسبتاً زیاد، مؤثر در ایجاد مانع در برابر تهاجمات نرم دشمن دانسته اند. پس نقش تبلیغی و رسانه ای مسجد در واکنش های جامعه حائز اهمیت است. بنابراین:

«کارکرد تبلیغی و رسانه ای مسجد تأثیر نسبتاً زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد.»

۶- میانگین مربوط به کارکرد سیاسی مساجد ۳،۷۷ یعنی بالاتر از میانگین متوسط می باشد این بدان معنی است که پاسخ گویان تأثیر بر جریان های سیاسی، پیوند دین و سیاست، استعمارستیزی، وحدت بخشی ملی و هویت بخشی ملی و مذهبی را که مؤثر در مقابله با جنگ نرم دشمن است را در حد نسبتاً زیاد ارزیابی کرده، پس نقش سیاسی مسجد نیز در برابر تهاجمات نرم دشمن به عنوان یک مانع، کارساز است. بنابراین:

«کارکرد سیاسی مسجد تأثیر نسبتاً زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد.»

۷- پاسخ گویان کارکرد فرهنگی مسجد که شامل ترویج فرهنگ خودی، آگاهی در خصوص فرقه های ضاله، تفریحی و ورزشی، تولید نرم افزار جایگزین و ترویج و تقویت روحیه سلحشوری می باشد را با میانگین ۳،۷۷ یعنی بالاتر از میانگین متوسط ۳،۰۰ ارزیابی نموده اند. این بدان معنی است که نقش فرهنگی مسجد در مقابله با تهاجمات نرم دشمن بسیار جدی می باشد. بنابراین:

«کارکرد فرهنگی مسجد تأثیر نسبتاً زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد.»

۸- مسجد با تبلیغ فعالیت اقتصادی حلال مانع از رباخواری و رشوه‌خواری شده و با امر و نهی در این زمینه موجب کاهش حرام‌خواری و کسب درآمدهای نامشروع می‌شود. بر اساس اظهار نظر پاسخ‌گویان، نقش آفرینی مسجد در کارکردهای اجتماعی با میانگین ۳/۷۲ می‌باشد یعنی مسجد به عنوان یک پارلمان محلی، مشاوره و تحکیم‌بخشی خانواده و فعالیت اقتصادی مشروع دارای جایگاه اثرگذار در تهاجمات نرم دشمن است. با عنایت به اینکه تهاجم فرهنگی دشمن بنیان خانواده‌ها را نشانه گرفته، فعالیت‌های مسجد در این زمینه می‌تواند تثبیت‌کننده خانواده باشد و از این طریق تأثیرات جنگ نرم دشمن را کاهش دهد. بنابراین:

«کارکرد اجتماعی مسجد تأثیر نسبتاً زیادی در کاهش تأثیرات تهدید نرم دارد».

دیگر نتایج تحقیق

۱- باید گفت قاطبه مردم نسبت به مسجد دارای تعصب خاصی بوده و عدم رغبت به حضور مستمر در آن و استفاده از ظرفیت و کارکردهای برشمرده آن، تنها به دلایل سلیقه‌ای، شغلی، کسالت و... برمی‌گردد.

بنابراین برای اینکه بتوان نقش آفرینی مسجد در برابر تهاجمات را به حد اعلای اثرگذاری رساند باید تغییرات اساسی در این مکان مقدس به وجود آورد و این سنگر را بیش از پیش برای مقابله با تهاجمات آماده ساخت.

۲- با توجه به اینکه پاسخ‌گویان نقش‌ها و کارکردهای مسجد را به نسبت خوب و مفید ارزیابی نموده و اظهار داشته‌اند این نقش‌ها ایمن‌ساز است و با توجه به اینکه پاسخ افراد در برابر این سؤال که مسجد می‌تواند جامعه را در برابر تهاجمات ایمن سازد حدود ۴۲ درصد (بیشترین) کاملاً درست، ۲۲ درصد درست و ۲۶ درصد تا حدی بوده است، می‌توان نتیجه گرفت مسجد با کارکردهای برشمرده می‌تواند به خوبی در برابر تهاجمات و جنگ نرم دشمن مقابله کند.

این مقابله از دو جنبه پدافندی و آفندی قابل بررسی است، به طوری که:

الف) پدافندی: با توجه به آنچه در ادبیات تحقیق گذشت، نقش ایمن‌ساز و واکسیناسیون مسجد در برابر هجمه‌های ضداعتقادی و اندیشه‌ای، روشن است. این نقش می‌تواند به نوعی دفاع و مقابله تلقی شده و نوعی پدافند باشد.

ب) آفند: با توجه به شاخصه‌های قدرت نرم که مسجد برخوردار از آنها می‌باشد، می‌توان آنها را برای حرکت‌های تهاجمی فکری، معنوی و فرهنگی علیه جنگ نرم دشمن به کار گرفت و نوعی حرکت آفندی انجام داد. ♦

- قرآن کریم.
- امام خمینی (ره) (۱۳۷۸)؛ صحیفه نور؛ تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار.
- باقی (۱۳۸۱)؛ پرستشگاه در عهد سنت و تجدد (جامعه‌شناسی نهادهای دینی)؛ نشر سربابی.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۸)؛ بصیرت پاسداری؛ ج ۲، تهران: معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۹)؛ پژوهش (نقش مساجد در تشکیل حکومت اسلامی و وحدت امت اسلامی از صدر اسلام تاکنون).
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۷)؛ قدرت نرم؛ تهران: دانشگاه امام صادق (ع) و پژوهشکده مطالعات و تحقیق بسیج.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۹)؛ ماهنامه بیداری اسلامی؛ ش ۲۷؛ تهران: بسیج دانشجویی.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۹)؛ مجله طرح ضیافت اندیشه؛ چاپ نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۸)؛ نگاهی اجمالی به ماهیت آئین متجاوز در جنگ نرم؛ تهران: گروه پژوهشی تهدیدات نرم دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- چاری پور، امین (۱۳۸۹)؛ جنگ نرم (مقالات پیرامون مبانی، ابعاد، عرصه‌ها)؛ خرم آباد: شاپور خواست.
- دبیرخانه شورای فرهنگی (۱۳۸۹)؛ جنگ نرم و وضعیت کنونی ما؛ تهران: مرکز پژوهش‌های فرهنگی اجتماعی صدرا.
- راغب اصفهانی (۱۳۹۲ هـ.ق)؛ مفردات الفاظ القرآن؛ تحقیق ندیم مرعشی، بیروت: دارالکتب العربی.
- روشندل، جلیل (۱۳۷۴)؛ امنیت و نظام بین‌المللی؛ تهران: سمت.
- شورای نویسندگان، ۱۸ اسفند؛ تهران: ستاد عالی کانون‌های فرهنگی مساجد، ۱۳۸۹.
- کیهان، پرفسور مولانا، مسجد رسانه فراگیر؛ ۲ اردیبهشت ۱۳۸۸، ص ۱۱.
- گوستاو، لویون (۱۳۴۴)؛ تمدن اسلام و عرب؛ (ترجمه میرهاشم حسینی)؛ نشر اسلامی.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۱۲ هـ.ق)؛ المیزان فی التفسیر القرآن؛ ج ۲۰؛ قم: اسماعیلیان، ج ۵.
- مسگرنژاد، جلیل (۱۳۷۳)؛ جایگاه ادبیات و علوم ادبی در بازسازی تهاجم فرهنگی (مجموعه مقالات کنفرانس تهاجم فرهنگی)، دانشگاه علامه طباطبایی.
- معاونت برنامه‌ریزی استانداری مرکزی (۱۳۸۹)؛ سالنامه آماری استان اراک.
- نعیمی، داوود (۱۳۸۵)؛ افتخارات استان مرکزی؛ قم: کومه.
- معاونت فرهنگی شورای سیاست‌گذاری ائمه جمعه مسجد، ش ۴۶، تهران: ۱۳۷۹.
- وزارت فرهنگ و ارشاد، بصیرت قرآنی، تهران: ایماژ، ۱۳۸۹.